

BEGRAAFPLAATSEN IN EUROPA

THEMA 20: LIEFJES VAN GOETHE

JOHANN WOLFGANG VON GOETHE (1749-1832)

Op het Historischer Friedhof in Weimar staat de Fürstengruft, het classicistisch vormgegeven mausoleum van het hertogelijk huis von Sachsen-Weimar-Eisenach. Een wenteltrap voert naar de grafkelder, waarin 41 leden van het hertogelijk geslacht zijn bijgezet.

Direct onder aan de trap staan op een verhoging de twee eenvoudige eiken kisten van Goethe en Schiller. De enige versieringen zijn de ijzeren letters van hun namen.

Op 16 december 1827 werd hier het gebeente van Friedrich von Schiller (1759-1805) bijgezet, hoewel het zeer twijfelachtig is of het van Schiller is. Op 26 maart 1832 kreeg ook Johann Wolfgang von Goethe zijn

plaats in de grafkelder. Vanaf dat moment staan beide sarcofagen naast elkaar als een symbool van de vruchtbare samenwerking van beide dichters tijdens hun leven.

Goethe was niet alleen een groot dichter; eigenlijk was schrijven zijn hobby. Hij oefende verschillende politieke ambten uit, o.a. minister van financiën. Hij probeerde de mijnbouw te hervormen, werkte als architect, stichtte de schilderijtentoonstelling van Weimar, was theaterdirecteur en verantwoordelijk voor de staatsbibliotheek. In zijn vrije tijd hield hij zich bezig met natuurwetenschappen en schreef hij een boekenkast vol gedichten en theaterstukken.

Weimar - Historischer Friedhof: Fürstengruft mit Goethe & Schiller

LIEFJES VAN GOETHE

Eind negentiger jaren van de vorige eeuw was er een serie TV-uitzendingen met Boudewijn Büch over Goethe. Hij bezocht daarin ook Weimar, waar hij helemaal lyrisch werd hij toen hij in de Fürstengruft de kist met de stoffelijke resten van Goethe kon aanraken.

Niet alleen Boudewijn Büch was idolaat van Goethe. Goethe had en heeft vele aanhangers en ook veel vrouwen vielen voor hem en hij voor hen. Goethe was een universeel geleerde en een levenskunstenaar, die tot op hoge leeftijd verliefd kon raken. Hij heeft dan ook een spoor van liefjes achtergelaten, vooral in Duitsland. Zij inspireerden hem tot prachtige gedichten en romans.

In feite kun je een funeraire tour d'amour houden langs de graven van Goethe's liefjes.

Op onze funeraire reizen in Duitsland kwamen wij geregeld het graf van een liefje van Goethe tegen. Opvallend was dat het graf of het grafteken behouden was gebleven en werd gekoesterd.

Hieronder volgen de door ons bezochte liefjes en hun graven.

Käthchen Schönkopf

Charlotte Buff

Charlotte von Stein

Christiane Vulpius

Minna Herzlieb

KÄTCHEN SCHÖNKOPF

Op het Alter Johannisfriedhof in Leipzig is de grafsteen behouden gebleven van Anna Katharina Kanne-Schönkopf ofwel Kätchen Schönkopf (1746-1810).

Kätchen Schönkopf was de eerste grote liefde van Goethe tijdens zijn studietijd in Leipzig. Zij was de dochter van een wijnhandelaar en herbergier, waar Goethe vertoefde. Hun verhouding duurde twee jaar en liep in feite stuk op de standsongelijkheid, rijke patriciër tegenover herbergierdochter. Naar aanleiding van zijn verhouding met haar schreef hij de anacreontische (= wijn en liefde bezingende) gedichten *Das Buch Annette* (Annette-Lieder 1766-1767). In 1770 trouwde zij met Christian Kanne.

Haar graf is er niet meer, de grafsteen hangt nu op een dwarsmuur van de begraafplaats. De steen heeft een beschadiging door een kogel opgelopen tijdens de Tweede Wereldoorlog. Op de familiesteen staat haar naam tussen andere leden van de familie Kanne en Sichel.

Het gedicht *An Annette* uit de *Annette-Lieder*:

*Es nannten ihre Bücher
Die Alten sonst nach Göttern,
Nach Musen und nach Freunden,
Doch keiner nach der Liebsten;
Warum sollt ich, Annette,
die du mir Gottheit, Muse
Und Freund mir bist und alles,
Dies Buch nicht auch nach deinem
Geliebten Namen nennen?*

CHARLOTTE BUFF

In Hannover heeft men het funeraire erfgoed altijd goed in ere gehouden. Er zijn maar liefst drie openbare parken, die vroeger begraafplaatsen waren en waar nog een keur aan oude graftekens staat: St. Nikolai-Friedhof, Neustädter Friedhof en Gartenfriedhof. Op de laatste historische begraafplaats bevindt zich nog het graf van Charlotte Sophie Henriette Kestner-Buff (1753-1828).

Op een dansfeest in 1772 danste Goethe de hele avond met Charlotte Buff en werd verliefd op haar. Het was een onmogelijke liefde, want zij had al een relatie met Johann Christian Kestner, met wie zij in 1773 ook trouwde. Goethe verwerkte zijn liefdesverdriet in de befaamde briefroman *Die Leiden des jungen Werther* (1774), waarin Charlotte als Lotte werd vereeuwigd.

CHARLOTTE VON STEIN

Kort na zijn aankomst in Weimar in 1775 leerde Goethe de zeven jaar oudere Charlotte Albertina Ernestina von Stein, geb. von Schardt (1742-1827) kennen. Zij was een hofdame van hertogin Anna Amalia en in 1764 getrouwd met hertogelijk stalmeester von Stein. Haar man was zelden thuis vanwege lange dienstreizen. Hoewel Goethe Charlotte von Stein bijna dagelijks zag, schreef hij haar ongeveer 1600 brieven. Uit die brieven blijkt hoe de dichter haar liet deelnemen aan zijn gedachten. Ongetwijfeld oefende zij een grote invloed op hem uit. Niet voor niets komt zij in vele gedichten en op tekeningen voor en inspireerde zij hem tot gedichten als *Lida*, *Lydia* en *Psyche*.

De liefde tussen hen bleef platonisch. Na zijn plotselinge vertrek naar Italië, maar vooral na zijn huwelijk met Christiane Vulpius trad er een verwijdering op, maar na 1795 bleef er een vriendschappelijke band tussen hen bestaan tot aan haar dood.

Haar graf bevindt zich aan de noordmuur op hetzelfde Historische Friedhof in Weimar, waar Goethe in de Fürstengruft werd bijgezet. Het grafmonument bestaat uit een stèle met guirlandes en een medaillon met het portret van Charlotte von Stein.

CHRISTIANE VULPIUS

Op het Jakobskirchhof in Weimar bevinden zich nog maar enkele graven. In een hoek staat het *Kassengewölbe*, een massagrafkelder van de staatskas van het hertogdom Weimar, waarin in 1805 Friedrich Schiller aanvankelijk werd bijgezet.

Omringd door klimop is op een grafzerk nog net de graftekst te lezen: *Christiane von Goethe, geb. Vulpius 1765-1816*. Zij was de enige vrouw met wie Goethe uiteindelijk trouwde.

Christiane ontmoette Goethe op 12 juli 1788 voor het eerst toen zij een verzoek van haar broer, die schrijver wilde worden, aan hem overbracht. Haar broer Christian August Vulpius (1762-1827) werd schrijver; na zijn dood werd hij begraven op wat nu het *Historischer Friedhof* heet; op zijn grafkruis staat op het schildje *Christiane von Goethes Bruder*. Zijn zus beviel Goethe en al snel ontstond een liefdesband, waaruit 5 kinderen voortkwamen; alleen de oudste zoon August (1789-1830) bleef in leven. Zijn liefde voor haar uitte hij in gedichten als *Frech und froh*, *Morgenklagen* en *Gefunden*.

Op 19 oktober 1806 trouwde Goethe in alle stilte met Christiane in de sacristie van de Jakobskerk; de enige getuigen bij het huwelijk waren hun zoon August en de hertog. Op haar graf staat een vers van Goethe:

*Du versuchst, o Sonne, vergebens,
Durch die düstren Wolken zu scheinen!
Der ganze Gewinn meines Lebens
Ist, ihren Verlust zu beweinen.*

Jakobskirchhof

Kassengewölbe

Christiane Vulpius

Christian Vulpius

MINNA HERZLIEB

Goethe's huwelijk met Christiane Vulpius belette hem echter niet om er andere minnaressen op na te houden. In 1807 werd hij verliefd op Minna Herzlieb, voluit Christiane Friederike Wilhelmine Herzlieb (1789-1865). Zij was toen de achttienjarige pleegdochter van boekhandelaar Fromman in Jena. Minna stond model voor Ottilie in zijn roman *Die Wahlverwandtschaften* (1809).

Het graf van Minna bevindt zich in het midden van het oudste deel (*Alter Friedhof*) van het Stadtfriedhof in Görlitz. Om het grafveld staat een smeedijzeren hek met een gietijzeren tekstplaat; midden op het graf staat een grote lindeboom. Aan het hekwerk hangt nog een bordje met de tekst:

*Göthe's Liebe
verklärte Dir einst die glückliche Jugend:
Göthe-Liebe,
sie schmückt Dir das erlösende Grab.*

NOG MEER LIEFJES?

Hoeveel liefjes heeft Goethe gehad? Sommigen spreken over zestien minnaressen. Ulrike von Levetzow (1804-1899) was de laatste, aan wie Goethe een huwelijksaanzoek deed; zij was 19, hij 74 jaar. Goethe ontmoette haar in juli 1821 in Mariënbad (het huidige Mariánské Lázně in Tsjechië). Zij wees hem af.

Wil je nog meer liefjes van Goethe spotten? Op de website *Goethezeit Portal* vind je naast veel wetenswaardigheden over Goethe ook info over een aantal liefjes: <http://www.goethezeitportal.de/index.php?id=6447>. Bovenstaande foto's van Kätchen Schönkopf, Charlotte Buff, Charlotte von Stein, Christiane Vilpius en Minna Herzlieb staan op die website.